

образования в настоящее время являются: предметное, научно-техническое, эколого-биологическое, туристско-краеведческое, спортивно-техническое, культурологическое, социально-педагогическое, художественно-эстетическое, физкультурно-спортивное, естественнонаучное, военно-патриотическое и др.

Дополнительное профессиональное образование реализуется в целях всестороннего удовлетворения образовательных потребностей граждан, общества, государства и направлено на непрерывное повышение квалификации рабочего, служащего, специалиста. Наиболее распространенными программами дополнительного профессионального образования являются: повышение квалификации; профессиональная переподготовка (углубление знаний специалиста в рамках профессии или направления профессиональной деятельности) дополнительное образование (освоение специалистом новых сфер деятельности).

Помимо дополнительного образования в государственном секторе к неформальному образованию следует отнести весь спектр образовательных инициатив. Значимое место занимают *некоммерческие негосударственные организации и структуры: общественные организации, фонды, негосударственные учреждения, ассоциации, профсоюзы* и т.д. Так, неформальное образование детей и молодежи в общественных объединениях осуществляется посредством реализации разнообразных программ, проектов и направлено на поддержку талантливой молодежи, развитие лидерского потенциала подрастающего поколения, формирование качеств гражданина демократического государства.

К неформальному образованию так же относятся разнообразные курсы, которые условно можно назвать прикладными. Например, курсы пользователей персональных компьютеров, иностранных языков, курсы вязания и т.д., которые не всегда требуют присвоения квалификации и дают общее развитие или сопутствуют карьерному росту. В советский период такие курсы именовались ФОПами – Факультетами Общественных Профессий.

Профессионально направленные и общекультурные курсы обучения могут проводиться в народных университетах, центрах непрерывного образования, центрах образования взрослых, в лекториях общества «Знание» и т.д. Удовлетворяющие образовательные потребности, они направлены на пропаганду научных знаний и культуры, просвещение в вопросах семьи и брака, охраны здоровья, организации досуга.

ВЫХАВАЎЧЫ ПРАЦЭС У САЦЫЯЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ СФЕРЫ

Л.В. Каралькова

Віцебск, ВДУ

За апошнія гады ў сацыяльна-культурнай сферы адбылося шмат змяненняў змястоўнага плану, але адносна *методыкі* СКД можна сведчыць, што яе распацоўка не паспявае за сучаснымі пераменамі. Сёння неабходна развіццё метадычных высноў сацыякультурнай дзейнасці на новым трывалым навукова-тэарэтычным узроўні, аб'яднанне дасягненняў культурна-дасугавай тэорыі і вопыту, назапашанага ў паўсядзённай практыцы сацыякультурных устаноў.

Методыка СКД – гэта галіна сацыяльна-педагагічнай навукі, якая адказвае на пытанне: *як* ажыццяўляць фарміраванне асобы ва ўмовах вольнага часу. Яна прызначана ўзброіць работніка сацыяльна-культурнай сферы ўменнямі і навыкамі культурна-дасугавай і сацыяльна-педагагічнай дзейнасці, даць абгрунтаванне і

разгарнуць сістэму накіраванага развіцця асобы, устанавіць заканамерныя сувязі паміж зместам, метадамі і формамі СКД.

Методыка сацыякультурнай дзейнасці цесна звязана з агульнай тэорыяй выхавання: яна ўяўляе сабой розныя ўзроўні пазнання адной і той жа аб'ектыўна існуючай з'явы. Калі тэорыя выхавання раскрываецца як сістэма навуковых ведаў аб заканамернасцях фарміравання асобы, то методыка дае гэтаму працэсу адпаведны *арганізацыйны інструментарый*. Вобразна кажучы, калі перад чалавекам (калектывам) пастаўлена задача вырыць катлан, то далей мы павінны прапанаваць яму інструмент для выканання гэтай работы – ад рыдлёўкі да экскаватара. Методыка пераўтварае выхаванне як грамадскую з'яву ў сістэму канкрэтных выхаваўчых дзеянняў і дазваляе зрабіць развіццё асобы аб'ектам мэтанакіраванага педагогічнага кіраўніцтва.

Нягледзячы на кардынальныя змены ў грамадстве, якія адбыліся за апошнія дзесяцігоддзі, адыход ад ідэй камуністычнага выхавання, унутраная структура тыповых сацыякультурных метадаў і форм развіцця асобы застаецца нязменнай і яўляе сабой трыадзінства узаемазвязаных момантаў: паведамленне вызначанай інфармацыі – яе каштоўнасная інтэрпрытацыя – пабуджэнне людзей да практычнай дзейнасці. Уласна, розніца толькі ў тым, да якіх дзеянняў людзей заклікаюць, але заўсёды нязменнымі застаюцца элементы паведамлення, выхавання і пабуджэння.

Практычная рэалізацыя гэтых момантаў павінна грунтавацца, перш за ўсё, на *спецыфічных асаблівасцях дзейнасці ў сацыяльна-культурнай сферы*. У дадзенай тэорыі і практыцы да гэтага часу недаацэньваецца той факт, што выхаванне ва ўмовах сацыякультурнай сферы (СКС) ажыццяўляецца ў *вольны час*, і вельмі многія працэсы тут працякаюць інакш, чым у рамках вучэбных альбо вытворчых калектываў, функцыянуючых па месцы асноўнай дзейнасці дарослага чалавека.

Адна з галоўных асаблівасцей выхаваўчага працэсу ў СКС – *дабравольнае* ўключэнне асобы ў дзейнасць. Такая сітуацыя мае свае станоўчыя і адмоўныя якасці.

З аднаго боку, такая дабравольнасць спрыяе таму, што ўдзельнік з большай ахвотай і з меншымі хістаннямі прымае існуючыя тут правілы, нормы і патрабаванні. Прычым прымае іх без знешняга націску і санкцый. Менавіта па гэтай прычыне выхаванне ва ўмовах СКС так арганічна накладваецца на працэс самаразвіцця асобы. Факт дабравольнасці дзейнасці, заснаваны на асабістых інтарэсах і патрэбах чалавека, якія і прывялі яго ў тое альбо іншае дасугавае аб'яднанне, сам сабою здымае факт супраціўляльнасці выхаваўчаму ўздзеянню, якое ажыццяўляецца ў гэтым аб'яднанні.

З другога боку, дабравольнасць забяспечвае адметны характар утрымліваючых чалавека сувязяў. Удзельнік практычна ў любы момант можа выйсці з-пад выхаваўчага ўздзеяння, як кажуць, «прагаласаваць дзвярыма» за выбар той альбо іншай дасугавай дзейнасці. І тут асаблівую актуальнасць набываюць ўменні арганізатараў зрабіць гэтую сацыяльна-культурную дзейнасць цікавай, прыемнай, якая прыносіць пэўную асалоду.

Адметны характар выхаваўчага працэсу ў СКД яшчэ і ў тым, што ён грунтуецца на *мэтанакіраванай педагогічнай арганізацыі асяроддзя*, а сам работнік сацыяльна-культурнай сферы (менеджэр, сацыяльны педагог і т.д.) – гэта, перш за ўсё, арганізатар выхавання. Гэтым ён адрозніваецца, напрыклад, ад школьнага педагога, дзе перадача ведаў адбываецца нібы пераліванне непасрэдна з аднаго сасуда ў другі, ад настаўніка да вучня. Сацыякультурны работнік пераўтварае ў выхаваўчы фактар сацыяльнае мікраасяроддзе, і дзейнічае звычайна не прама, а праз нейкую трэцюю асабу альбо групу. З гэтага пункту гледжання працэс выхавання ўяўляе сабой арганізаванае ўзаемавыхаванне.

Працэс развіцця асобы забяспечваецца шэрагам сацыяльных фактараў: складам калектыву, узаемаўплывам, штодзённай дзейнасцю чалавека і т.д. Будуючы метадыку выхаваўчага працэсу, ў СКС неабходна не проста абапірацца на рэальна існуючыя адносіны, а арганізоўваць іх на падставе спецыяльнай сацыяльна-педагагічнай сітуацыі. У гэтым выпадку сацыяльна-культурная дзейнасць у пэўным сэнсе пераплятаецца з арганізатарскай, і педагагічнае ўздзеянне падмацоўваецца ўздзеяннем не проста асяроддзя, але *арганізаванага* асяроддзя.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА

Т.Е. Косаревская
Витебск, ВГУ

Комплексная психолого-педагогическая подготовка к педагогической деятельности в высшем учебном заведении основывается на знании природы проблем образования, его методологии, законов функционирования и развития психики, теоретических основ педагогической деятельности, а также на понимании педагогических принципов образовательной деятельности, механизмов, способствующих саморазвитию человека и совершенствованию культуры жизненного самоопределения [1].

Преподаватель вуза является участником образовательного процесса, участником межличностных отношений и педагогического общения, но кроме того это – личность на определенном этапе собственного жизненного пути.

Преподаватель как участник образовательного процесса должен уметь осуществлять психолого-педагогический анализ и рефлексию собственной педагогической деятельности; оценивать эффективность обучающего взаимодействия со студентами, что требует знаний о студентах, методических навыков, организационных способностей. Не менее важно уметь оценить эффективность и индивидуальный стиль собственной педагогической деятельности (мотивацию, качество исполнения, успешность саморегуляции).

Преподаватель как участник межличностных отношений и педагогического общения включен в следующие виды отношений: преподаватель – студент; преподаватель – студенческая группа; преподаватель – коллектив; преподаватель – администрация; преподаватель – родители. Может быть различным характер отношений: это и руководство-подчинение, и партнерство, сотрудничество, и конфликтное взаимодействие.

Преподаватель как личность на определенном этапе жизненного пути является носителем психологических характеристик, обеспечивающих деятельность. Это – жизненные цели и мотивация профессиональной деятельности, культура организации времени жизни (тайм-менеджмент), компетентность (социально-психологическая и педагогическая), собственная обучаемость и готовность к развитию, навыки саморегуляции на разных уровнях (удовлетворенность трудом, эмоциональное выгорание, способы восстановления работоспособности). Существенной для опытных преподавателей становится потребность в обобщении и трансляции жизненного и профессионального опыта, которая может удовлетворяться через научное руководство и наставничество.

Компетентный преподаватель должен обладать знаниями о студентах и понимать, что студент, в свою очередь является: субъектом своей личной жизнедеятельности; участником образовательного пространства; участником учебной дея-